

Ministerie van Buitenlandse Zaken

CO₂-Managementplan

Mission Sustainable - Walk our Talk

Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk

CO₂-Prestatieladder

ParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexico
lavlavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoeerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarSt
khholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDak
HoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiersKin
tonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbeba
poliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRiyad
maktoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaTo
RomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSao
PauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretor
BangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunis
AnkaraTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemb
gSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRi
dLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFra
furtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiyadhMuscatKa
alaParijsMadridBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonLusakaWen
HongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBarcelo
nPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAthenelIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManag
NewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijn
ngKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbeba
ngYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSy
eySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburgK
eYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngelesM
anDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPetersburgSha
haiBagdadJakartaKoealaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagokIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKopenha
nWenenCaracasBernKoealaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLonde
nRetoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJoséKoeweitW
nenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamM
bourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAmmanB
dadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColomboCan
rraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangkokWen
nAccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBrusselMexico
PetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexico
atislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoeerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakar
ckholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDak
rHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiers
ngstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAb
aTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRi
dBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaT
ntontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpe
aoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPr
riaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileT
isManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLux
nburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindho
RiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusaka
rankfurtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiyadhMuscat
ampalaParijsMadridBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonLusaka
enenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBar
onaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAthenelIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséMa
guNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBe
aNewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofi
ydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHambu
KobeYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngeles
MilaanDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPetersbur
hanghaiBagdadJakartaKoealaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagokIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKop
hagenWenenCaracasBernKoealaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoL
denPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJoséKoeweit
WenenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSala
nMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAm
anBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColom
CanberraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangk
nWenenLaPazParamariboBoekarestSarajevoKoealaLoempoeerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkaraAmmanCanberraBogotáParijsLa
zWenenAccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBruss
MexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColombo
MexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoeerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMusca
DakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxe
burgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougou
AlgiersKingstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmste
amAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNe
YorkRiyadBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBom
SofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaA
werpenSaoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSao
uloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiago
DeChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJosé
meLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMusca
WindhoekRiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoeda
stLusakaFrankfurtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiy
thMuscatKampalaParijsMadridBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingt
LusakaWenenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverA
araBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAthenelIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSa
osséManaguaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHa
nnaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisA
ldisAbebaNewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMont
alSofiaSydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChile
nburgKobeYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLo
sAngelesMoskouLagosLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManaguaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSanti
sburgShanghaiBagdadJakartaKoealaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagokIslamabadKingstonDamascusTunisBogot
KopenhagenWenenCaracasBernKoealaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQ
oLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJosé
oeweitWenenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarE
salaamMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMapu
tAmmanBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColom
omboCanberraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangk
okWenenLaPazParamariboBoekarestSarajevoKoealaLoempoeerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkaraAmmanCanberraBogotáParijsLa

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. CO₂-footprint	6
Afbakening van de organisatie	7
CO ₂ -footprint basisjaar 2022	7
Data en monitoring	7
3. Reductiedoelstellingen	9
Strategisch plan voor de verduurzaming van de BZ-organisatie	10
Reductiedoelstellingen	10
4. Reductiemaatregelen	11
Maatregelenoverzicht	12
Maatregelen zakelijke mobiliteit (vliegen)	12
Maatregelen huisvesting	13
Bewustwording	13
5. Deelname aan initiatieven	14
6. Stuurcyclus CO₂-management en energiemanagement	16
Stuurcyclus	17
Verantwoordelijkheden	18
Monitoring en meting	18
Afwijkingen, corrigerende en preventieve maatregelen	19
Documentatiesysteem	19

1. Inleiding

Ingegeven door het Klimaatakkoord, is het ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ) in 2022 gestart met de implementatie van de CO₂-Prestatieladder op trede 3. Trede 3 is het gebruikelijke instapniveau van de prestatieladder. Hierdoor kreeg BZ inzicht in de CO₂-uitstoot van hun bedrijfsvoering, met name energie en zakelijke mobiliteit. In een later stadium wordt bij het doorgroeien naar hogere treden op de ladder ook de inkoopketen en het effect van beleid op de CO₂-uitstoot meegenomen. Dit is een van de zaken die BZ aan het einde van 2023 wil gaan verkennen.

De CO₂-Prestatieladder biedt als instrument een belangrijke basis voor het realiseren van de CO₂-reductiedoelen van BZ. In dit CO₂-managementplan worden deze doelen, de CO₂-footprint van het basisjaar en de geplande maatregelen van BZ in beeld gebracht. Daarnaast rapporteren we jaarlijks over de voortgang van de footprint en de maatregelen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder en wordt op een structurele wijze gewerkt aan het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering.

De afgelopen jaren waren ongewoon door de wereldwijde coronacrisis. We zijn daarom voorzichtig in het trekken van conclusies over de voortgang op de doelstellingen. Dit CO₂-managementplan wordt waar nodig bijgewerkt en gecommuniceerd.

2. CO₂-footprint

De basis voor de CO₂-Managementrapportage is het berekenen van de CO₂-uitstoot van de eigen organisatie en daarmee het vaststellen van de CO₂-footprint. Deze is opgesteld voor de jaren 2019, 2021 en 2022. Het jaar 2022 is het basisjaar en dient als nulmeting voor het CO₂-beleid conform de systematiek van de CO₂-Prestatieladder. De reden hiervoor is dat 2022 de meest complete en accurate footprint is, onder andere door een beter inzicht in het energieverbruik van het vastgoed van BZ en de vliegreizen.

Afbakening van de organisatie

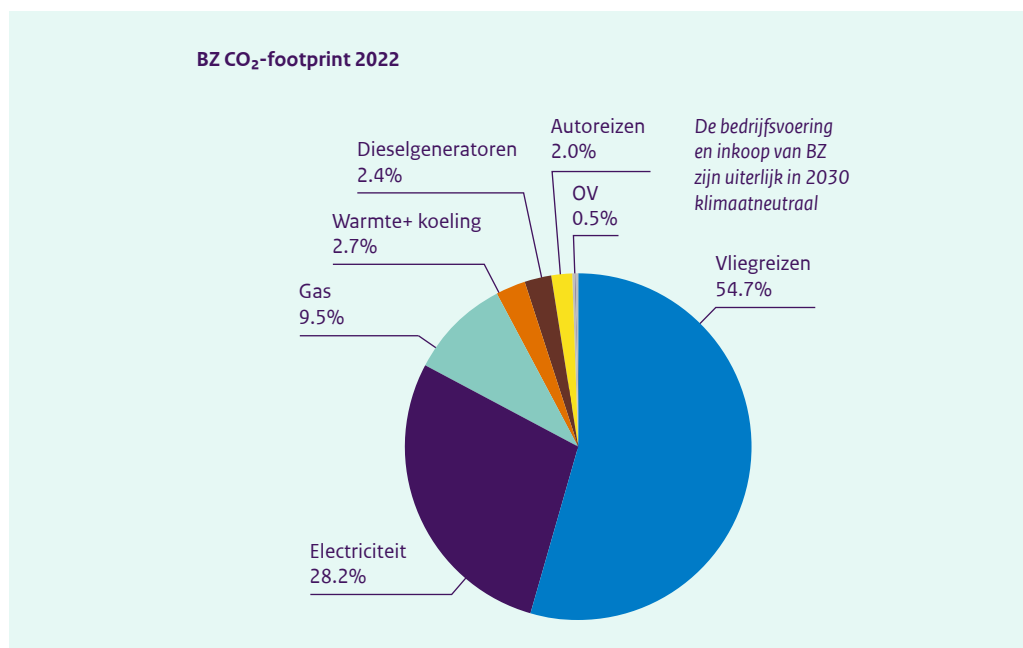
De CO₂-Prestatieladder op niveau 3 richt zich op de CO₂-uitstoot van het energiegebruik van de eigen organisatie en de uitstoot van zakelijk reizen. Voorafgaand is gekeken welke onderdelen van BZ binnen de scope van de CO₂-Prestatieladder worden meegenomen:

- Het kerndepartement;
- Het Postennet: kanselarijen en residenties.

Dienstwoningen maken geen onderdeel uit van de organisatorische grenzen.

CO₂-footprint basisjaar 2022

De CO₂-footprint omvat alle directe uitstoot door het eigen brandstofverbruik, verwarming, het elektriciteitsverbruik, zakelijke reizen en woon-werkverkeer. Ondanks dat het geen vereiste is vanuit de ladder, is woon-werkverkeer vanuit compleetheidsoogpunt meegenomen gezien de data beschikbaar is. De CO₂-footprint van de BZ bedroeg 30.449 ton CO₂ in 2022. Daarmee valt BZ in de categorie 'Groot' van de CO₂-Prestatieladder.

BZ CO₂-footprint

Zie de Energiebeoordeling voor meer gedetailleerde informatie over de verschillende emissiestromen.

Data en monitoring

Alles valt of staat met goede data en monitoring. 'Meten is weten'. Alleen met de juiste gegevens kunnen maatregelen worden genomen en keuzes gemaakt om de doelstelling te bereiken. Door te meten wordt gemonitord hoe ver BZ in de realisatie van de ambities is, en kunnen deze betrouwbare feiten ook worden gebruikt in de communicatie. De invoering van de CO₂-Prestatieladder is hierbij een belangrijk instrument voor BZ. Om de datakwaliteit blijvend te verbeteren wordt vanuit team MS, door de Programmamanager Voortgang & Monitoring, deelgenomen aan een werkgroep die streeft naar borging van de datakwaliteit en verbetering van de dataverzameling bij verschillende ministeries.

In 2022 heeft BZ de kwaliteit van duurzaamheidsdata een heel stuk verbeterd. Aan twee datastromen is vanwege hun relatief grote CO₂-impact met name veel aandacht besteed: het energieverbruik van het vastgoed buiten Nederland en de vluchten die BZ maakt. Wat betreft het vastgoed in het buitenland: vrijwel alle vertegenwoordigingen van BZ bevinden zich in een situatie die niet te vergelijken is met een andere vertegenwoordiging in het netwerk. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de grootte, eigendomssituatie, klimaat en energiemarkt waar de vertegenwoordiging zich in bevindt. Tot 2022 was er heel beperkt zicht op het energieverbruik van de panden en werd veel met schattingen en aannames gerekend. Door een uitvraag naar de vertegenwoordigingen is geprobeerd hier beter zicht op te krijgen, wat heeft geleid tot de constatering dat het vastgoed in het buitenland minder energie verbruikt dan voorheen op basis van schattingen werd aangenomen. Wat betreft de vluchten: in 2022 hebben we een beter inzicht in onze vluchtdata verkregen, waardoor we een completer beeld hebben van alle gemaakte vluchten. Denk hierbij aan vluchten die door medewerkers zelf worden geboekt, buiten het centrale boekingsstelsel om.

In 2023 worden deze inspanningen doorgezet om de data die nu nog ontbreekt aan te vullen, verbeteren en het effect van maatregelen te monitoren.

3. Reductiedoelstellingen

Nederland heeft de ambitie om de uitstoot van broeikasgassen met 49% te reduceren in 2030, en met 95% in 2050, ten opzichte van het niveau van 1990. Met het sluiten van het Klimaatakkoord eind 2019, is voor de periode tot 2030 het beleid vastgesteld om deze doelen te behalen. In het Klimaatakkoord is ook opgenomen dat de overheid een voorbeeldrol neemt met het verduurzamen van de bedrijfsvoering. Voor BZ is deze voorbeeldrol vanzelfsprekend gezien de verschillende verduurzamingsprogramma's die lopen in het beleid voor ontwikkelingssamenwerking, en daarom is 'Walk Our Talk' als motto voor het verduurzamingsprogramma benoemd.

Strategisch plan voor de verduurzaming van de BZ-organisatie

De Bestuursraad van BZ – het hoogste bestuursorgaan van het ministerie – heeft op 19 november 2021 akkoord gegeven op het strategisch plan voor de verduurzaming van de BZ-organisatie. Om deze doelstellingen te bereiken is Mission Sustainable (MS) opgezet; het verduurzamingsprogramma van BZ. Het programma richt zich op drie doelstellingen:

1. De bedrijfsvoering en inkoop van BZ zijn uiterlijk in 2030 klimaatneutraal;
2. Lerende aanpak op circulaire economie;
3. Proactief minimaliseren van risico's op schending van mensenrechten en internationale arbeidsvoorwaarden.

In het strategisch plan is vastgelegd dat de monitoring en rapportage over de doelstelling klimaatneutraal wordt vormgegeven via de CO₂-Prestatieladder.

Reductiedoelstellingen

Voor de CO₂-Prestatieladder vertaalt bovenstaande zich in de volgende twee concrete doelstellingen:

| 10 |

Doelstelling:	
Reductiedoelstelling 1	De bedrijfsvoering en inkoop van BZ zijn uiterlijk in 2030 klimaatneutraal

Daarnaast is ook een specifieke doelstelling geformuleerd voor het eigen wagenpark:

Doelstelling:	
Reductiedoelstelling 2	In 2030 is het eigen wagenpark volledig elektrisch*

*Voor zover mogelijk binnen de context van BZ. Zie voor een verdere toelichting van de beschrijving bij de maatregel in de paragraaf 'Maatregelen huisvesting'.

4. Reductiemaatregelen

Dit hoofdstuk beschrijft de maatregelen die richting 2030 getroffen worden om de door BZ onderschreven reductiedoelstellingen te behalen. BZ is een atypisch ministerie, onder andere door de vastgoedportefeuille met kleine kantoren in meer dan 140 landen. Voor het bepalen van de reductiemaatregelen is derhalve vooral uitgegaan van de meeste materiële stromen in de BZ CO₂-footprint, en in mindere mate van de maatregelen die Rijksbreed worden genomen.

Maatregelenoverzicht

De onderdelen zakelijke mobiliteit (in het bijzonder vliegen) en directie Huisvesting en Facilitaire zaken zijn het meest van belang voor het behalen van de doelstellingen. Daarom is voor beide onderdelen een plan van aanpak geschreven hoe de CO₂-uitstoot kan worden gereduceerd. Onderstaand overzicht bevat de belangrijkste kansen en maatregelen die zijn geïdentificeerd in de plannen van aanpak die voor beide onderdelen zijn geschreven. In de plannen van aanpak wordt gedefinieerd waarom voor deze maatregelen is gekozen, wat de maatregelen precies betekenen en op welke manier ze zullen worden uitgevoerd.

#	Maatregel	Status	Reductie-potentie (t CO ₂)	Trekker
1	Zakelijke mobiliteit (vliegereizen)			
1.1	Verminderen van vliegereizen in het algemeen	Onderzoek	2.499	MS
1.2	Verminderen van vliegereizen businessclass	Onderzoek	3.530	MS
2	Huisvesting			
2.1	Toepassingen van '0-emissie, tenzij' dienstwagenbeleid	Ingevoerd	496	DHF
2.2	Uitvoeren van maatregelpakket conform scenario 2 in de routekaart	Plan van aanpak ter goedkeuring aangeboden	6.764	DHF

| 12 |

Maatregelen zakelijke mobiliteit (vliegen)

Zoals te zien is in hoofdstuk 2 – CO₂-footprint is het aandeel van vliegereizen in de CO₂-uitstoot 54,7%. In 2023 heeft BZ veel tijd besteed aan het verbeteren van de vliegdata. Als gevolg hiervan is de accuraatheid van dit cijfer groter dan in voorgaande jaren, maar tegelijkertijd is hier nog meer ruimte voor verbetering. Dit is een continu proces en daarom ook als maatregel opgenomen in het maatregelenoverzicht.

Om inzicht te krijgen in de feiten van het reisgedrag hebben we de vliegdata van BZ van 2022 geanalyseerd. Dit betreft niet alle vliegdata van BZ uit 2022; vluchten uit het declaratiesysteem (bijvoorbeeld vluchten die posten bij een lokale reisagent boeken) zijn niet meegenomen. Van alle reizen is 59% een dienstreis en 41% een zogenaamde 'ACRU' reis. ACRU regelt de bijzondere afspraken voorafgaand aan, tijdens en na afloop van een uitzending naar een post in het buitenland. Bijbehorende reizen zijn bijvoorbeeld een partnerreis, overplaatsingsreis of verlofreis. De kwantitatieve analyse focust zich op dienstreizen, omdat we in de ACRU-reizen beperkt mogelijkheden zien om deze verder te verduurzamen. Er is geen online alternatief voor ACRU reizen en de ACRU reizen worden in de regel economy class gevlogen.

Daarnaast laat de analyse zien dat lange en middellange afstandsvluchten (>700km) verantwoordelijk zijn voor 97% van de emissies. Willen we als BZ impact maken op de CO₂-uitstoot dan dienen we ons te richten op lange- en middellange afstandsvluchten. Rijksbreed gaat veel aandacht uit naar het stimuleren van treinreizen op korte afstanden. Dit is uiteraard te prijzen; wel is de relatieve CO₂-impact van deze maatregel beperkt.

24% van de dienstreisvluchten zijn business class, deze zijn verantwoordelijk voor 58% van de emissies. De business-classvluchten worden vooral geboekt door medewerkers die in Den Haag zijn gestationeerd; medewerkers op de posten vliegen veel vaker economy class. Op basis van deze analyse schat BZ in dat door alle lange-afstandsvluchten premium economy of economy plus uit te voeren kan een emissiereductie van 31% op alle dienstreisvluchten worden behaald. Door alle lange-afstandsvluchten economy class uit te voeren kan een emissiereductie van 45% op alle dienstreisvluchten worden behaald.

Maatregelen huisvesting

De eerste maatregel betreft het toepassen van het ingevoerde regeling 'o-emissie, tenzij' voor de aanschaf van nieuwe dienstwagens. Deze regeling is in september 2021 aangepast in verband met de ambitie tot verduurzaming van het dienstvervoer. Het 'tenzij' heeft betrekking op de internationale context van BZ. Als bijvoorbeeld De lokale (laad)infrastructuur in een land nog niet geschikt is of als een elektrisch voertuig nog niet lokaal kan worden onderhouden, dan kan voor een hybride voertuig worden gekozen.

Om inzichtelijk te maken wat klimaatneutraal betekent voor het vastgoed van BZ, is in 2021 de Routekaart Verduurzaming Vastgoed BZ (hierna: routekaart) opgesteld. De routekaart beschrijft verschillende verduurzamingsstrategieën en de mate waarin zij invulling kunnen geven aan de verduurzamingsambities van BZ. Deze strategieën kunnen worden gerealiseerd in zowel projecten, onderhoudswerkzaamheden en herinrichtingen. Inmiddels is de routekaart geactualiseerd (2.0) en gebaseerd op data van een hogere kwaliteit. Ook is de routekaart verfijnd, door onder meer rekening te houden met de verschillende klimaatzones, typologieën en gebouwfuncties. Op deze manier maakt de routekaart in meer detail inzichtelijk welke keuzes op het gebied van verduurzaming kunnen worden gemaakt en wat daarvan de effecten zijn.

| 13 |

De focus in de routekaart ligt op het verkrijgen van inzicht in de mogelijkheden voor verduurzaming van de gebouwen. Daarbij richt de routekaart zich op het gebouwgebonden energieverbruik en op energieopwekking. De mogelijke verduurzamingsmaatregelen, de bijbehorende kosten en de CO₂-reductie zijn afgestemd op het type object (bijvoorbeeld vrijstaand of geschakeld), de functie (residentie of kantoor) en de klimaatzone waarbinnen het object zich bevindt. Met behulp van een energiemodel is voor deze referentiegebouwen de impact op CO₂-uitstoot en de financiën door het toepassen van verschillende verduurzamingsstrategieën bepaald. De resultaten van de referentiegebouwen zijn vervolgens geëxtrapoleerd naar de rest van de portefeuille binnen de scope.

De procentuele CO₂-reductiepotentie die uit het energiemodel volgt, is vervolgens toegepast op dit vertrekpunt om inzicht te krijgen in hoeverre de doelstelling van BZ in 2030 behaald kan worden en voor welk resterend deel er eventueel compensatie benodigd is. Daar waar benodigde gegevens ontbreken zijn gegronde aannames gedaan, zoveel mogelijk gebaseerd op de gegevens van de vastgoedportefeuille die wél beschikbaar zijn. BZ blijft haar vastgoeddata verbeteren. Daarmee zal in de toekomst sprake zijn van aanvullingen en wijzigingen in de vastgoeddata waarmee de routekaart nog verder kan worden verfijnd.

Bewustwording

Bewustwording is een andere belangrijke categorie. Naast inhoudelijke (kwantitatieve) maatregelen worden ook initiatieven genomen om bewustwording, draagvlak en kennis te vergroten onder de medewerkers. Daarmee wordt benadrukt dat de eigen invloed van de medewerkers groot is: iedereen kan een steentje bijdragen, bijvoorbeeld door hoe je kiest te reizen en door hoe de gebouwen worden gebruikt. Dit zijn de kwalitatieve maatregelen.

5. Deelname aan initiatieven

De BZ is deelnemer van vele initiatieven die zich richten op CO₂-reductie binnen en buiten de eigen organisatiescope. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de verschillende initiatieven waar BZ bij betrokken is.

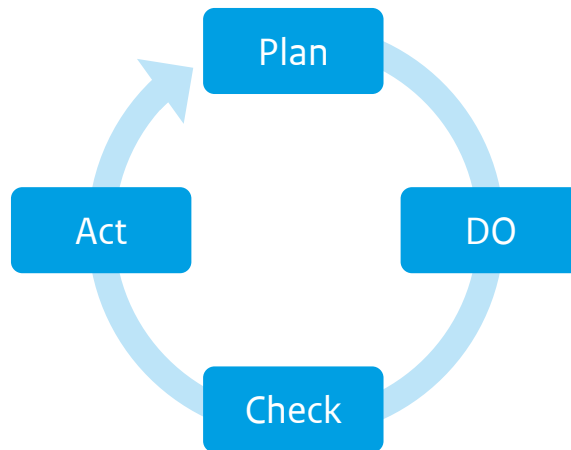
Initiatief 1	Denk Doe Duurzaam
Beschrijving van het initiatief	Denk Doe Duurzaam, geïnitieerd door DGGO van BZK laat zien hoe onderdelen van het rijk via hun eigen bedrijfsvoering en inkoop bijdragen aan een duurzamer, socialer en innovatiever Nederland.
Hoe werd hieraan deelgenomen?	BZ neemt deel aan de door dit programma georganiseerde duurzaamheidscoördinatoren-overleggen en werkbezoeken
Wat heeft dit initiatief opgeleverd / wat kan het opleveren voor het behalen van reductie binnen de projecten?	Dankzij deze overleggen blijft BZ betrokken bij de ontwikkelingen rondom de klimaatneutraal doelstelling van de Rijksoverheid en in contact met collega's van de Rijksoverheid die ook met dit onderwerp bezig zijn.
Initiatief 2	Community of Practice CO ₂ -Prestatieladder
Beschrijving van het initiatief	PIANOO heeft in opdracht van BZK DGDOO een <i>Community of Practice</i> opgericht waarin medewerkers van alle ministeries maandelijks kennis en ervaringen uitwisselen om de CO ₂ -Prestatieladder te implementeren.
Hoe werd hieraan deelgenomen?	BZ neemt deel aan de door dit programma georganiseerde kennissessies.
Wat heeft dit initiatief opgeleverd / wat kan het opleveren voor het behalen van reductie binnen de projecten?	Dankzij dit initiatief blijft BZ op de hoogte van de meeste recente ontwikkelingen met betrekking tot de CO ₂ -Prestatieladder en de implementatie daarvan. Daarnaast biedt dit BZ de mogelijkheid om te leren hoe anderen omgaan met vragen waar BZ ook tegenaan loopt met betrekking tot de implementatie van het duurzaamheidsprogramma.
Initiatief 3	Werkgroep duurzaamheidsdata
Beschrijving van het initiatief	Deze interdepartementale werkgroep bespreekt verschillende onderwerpen gerelateerd aan duurzaamheidsdata. Voorbeelden hiervan zijn rijksbrede processen voor dataverzameling en de manier waarop rapportages kunnen worden verbeterd.
Hoe werd hieraan deelgenomen?	Maandelijks door de programmamanager Voortgang & Monitoring van MS
Wat heeft dit initiatief opgeleverd / wat kan het opleveren voor het behalen van reductie binnen de projecten?	Deze werkgroep helpt bij het verbeteren van het rapportageproces voor de CO ₂ -emissies, en daarmee beter inzicht in de uitstoot van BZ.

6. Stuurcyclus CO₂- management en energiemanagement

Stuurcyclus

Binnen de stuurcyclus van het CO₂-managementsysteem dat voor de CO₂-Prestatieladder is ingericht, wordt de Deming-circle gevolgd om continue verbetering te borgen. In de fases van de cyclus zullen de volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- Plan: Beleidsdoelstellingen vastleggen, keuze maken voor CO₂-reductiemaatregelen en deelname aan initiatieven;
- Do: Uitvoeren van de plannen die gemaakt zijn in de vorige fase;
- Check: Controleren of de plannen op de juiste manier zijn uitgevoerd. CO₂-footprint en Emissie-inventaris opstellen en periodieke rapportage schrijven;
- Act: Beleid waar nodig bijstellen en bijsturen op maatregelen en doelstellingen; documenten overeenkomstig actualiseren.

De Programmamanager Voortgang & Monitoring is verantwoordelijk voor het periodiek doorlopen van de stuurcyclus en het up-to-date houden van alle documenten. Onderstaande overzicht beschrijft de verschillende activiteiten met bijbehorende documenten in de verschillende fases van de stuurcyclus. De PDCA-cyclus, zoals deze gaat werken, is hieronder vormgegeven voor de fase ná certificering, om deze reden begint de cyclus bij de DO-stap. De activiteiten in de fase vóór certificering vallen in de PLAN-stap.

Activiteit	Bijbehorend document
Do	
Uitvoeren acties / maatregelen	CO ₂ -Managementplan
Check	
Organisatorische grenzen controleren	Memo organisatorische grenzen
Kwantificeringsmethode controleren	Kwaliteitsmanagementplan
Emissie-inventaris (CO ₂ -footprint) opstellen	Energiebeoordeling
Trends beschrijven voor emissie-inventaris	Energiebeoordeling
Voortgang reductiemaatregelen controleren	Voortgangsrapportage
Effectiviteit communicatie controleren	Communicatieplan

Activiteit	Bijbehorend document
Act	
Energiebeoordeling verslag actualiseren	Energiebeoordeling
Communicatieplan actualiseren	Communicatieplan
Kwaliteitsmanagement plan actualiseren	Kwaliteitsmanagementplan
Directiebeoordeling uitvoeren	Directiebeoordeling
Plan	
CO ₂ -management plan, maatregelen, initiatieven bijstellen	CO ₂ -Managementplan
Goedkeuren communicatieplan	Communicatieplan
Goedkeuren kwaliteitsmanagement plan	Kwaliteitsmanagementplan

Verantwoordelijkheden

De diverse documenten die onderdeel uitmaken van het CO₂-managementsysteem worden periodiek geactualiseerd zoals in onderstaande tabel weergegeven. Als onderdeel van de PDCA stuurcyclus worden dit plan en de onderliggende doelstellingen en maatregelen jaarlijks herzien waar nodig.

Document	Inhoud	Verantwoordelijke	Update	Maand
Emissie-inventaris	Operationele grenzen, energiestromen, CO ₂ -footprint	Pm* Voortgang & Monitoring	jaarlijks	maart
Energiebeoordeling	Inventarisatie materiële energieverbruikers, mogelijke reductiemaatregelen	Pm* Voortgang & Monitoring	jaarlijks	april
CO ₂ -managementplan	Reductiemaatregelen, verantwoordelijken hiervoor, deelname aan initiatieven	Pm* Voortgang & Monitoring	jaarlijks	augustus
Kwaliteitsmanagementplan	Procedures voor opstellen emissie-inventaris	Pm* Voortgang & Monitoring	jaarlijks	augustus
Communicatieplan	Stakeholderanalyse, communicatie doelen, -planning en -middelen	Pm* Voortgang & Monitoring	jaarlijks	augustus
Interne audit en Zelfbeoordeling	Controle of het systeem en de uitvoering voldoet aan de eisen, identificeren van kansen voor verbetering	Aveco de Bondt	jaarlijks	september
Directiebeoordeling (verslag of notulen)	Directiebeoordeling met als input: de periodieke rapportage, de interne audit en de energie audit, en als output: eventueel bijstellen van het energie-management programma en kwaliteitsmanagementplan	Directie	jaarlijks	oktober

*PM = Programmamanager Voortgang & Monitoring Mission Sustainable

Monitoring en meting

Als onderdeel van de stuurcyclus wordt jaarlijks de benodigde data verzameld om de emissie-inventaris en CO₂-footprint op te stellen. Deze vormt input voor de periodieke rapportage, communicatie-uitingen, interne audit en directiebeoordeling. In het kwaliteitsmanagementplan staat de methodiek voor het opstellen van de emissie-inventaris beschreven.

Afwijkingen, corrigerende en preventieve maatregelen

Op basis van de periodieke rapportages en de interne audit worden de nodige corrigerende en preventieve maatregelen voorgesteld, die noodzakelijk zijn om de doelstellingen te behalen en aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder te (blijven) voldoen. De corrigerende en preventieve maatregelen worden in de directiebeoordeling geëvalueerd en waar nodig aangevuld.

Documentatiesysteem

Het dossier voor de CO₂-Prestatieladder wordt centraal opgeslagen op het informatie documentatie-systeem van het ministerie.

ParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexico
lavlavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoeerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakarSt
khholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDak
HoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiersKin
tonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAbeba
poliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRiyad
maktoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaToro
RomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpenSao
PauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPretor
BangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileTunis
AnkaraTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLuxemb
gSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindhoekRi
dLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusakaFra
furtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiyadhMuscatKa
alaParijsMadridBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonLusakaWen
HongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBarcelo
nPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAthenelIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséManag
NewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBerlijn
ngKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisAbeba
ngYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofiaSy
eySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHamburgK
eYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAngelesM
anDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPetersburgSha
haiBagdadJakartaKoealaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagolIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKopenha
nWenenCaracasBernKoealaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoLonde
nRetoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJoséKoeweitW
nenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSalaamM
bourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAm
dadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColomboCan
rraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangkokWen
AccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBrusselMexico
PetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColomboMexico
atislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoeerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMuscatDakar
ckholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxemburgDak
rHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougouAlgiers
ngstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmsterdamAb
aTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNewYorkRi
dBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBomaySofiaToro
ntoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaAntwerpen
aoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSaoPauloPret
riaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiagoDeChileT
isManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJoséRomeLux
nburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMuscatWindho
RiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoedapestLusaka
rankfurtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiyadhMuscat
ampalaParijsMadridBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingtonLusaka
enenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverAnkaraBar
onaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAthenelIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSanJoséMa
guNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHavannaBe
aNewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMontrealSofi
ydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChileHambu
KobeYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLosAnge
MilaanDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPetersbur
hanghaiBagdadJakartaKoealaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagolIslamabadKingstonDamascusTunisBogotáKop
hagenWenenCaracasBernKoealaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQuitoL
denPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJoséKoeweit
WenenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarEsSala
nMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMaputoAm
anBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColom
CanberraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangk
WenenLaPazParamariboBoekarestSarajevoKoealaLoempoeerBoekarestKingstonAlgiersStockholmLosAngelesDubaiSingaporeAnkaraAmmanCanberraBogotáParijsLa
zWenenAccraVaticaanstadPortOfSpainHoustonPretoriaLaPazIstanboelBoedapestHamburgVancouverDhakaDubaiBangkokAnkaraAlgiersKhartoemDubaiKobeBruss
MexicoStPetersburgParamariboAnkaraRabatBelgradoRabatAtheneHarareNewYorkAntwerpenBuenosBogotáKairoHarareLagosManaguaQuitoHamburgLagosColombo
MexicoBratislavaLusakaBangkokSarajevoDamascusHoustonBonnAnkaraBrusselDarEsSalaamKobeSofiaKoealaLoempoeerWellingtonAlgiersAnkaraAbujaChicagoMusca
DakarStockholmKopenhagenCotonouBuenosAiresAddisAbebaLissabonParijsRabatDüsseldorfTokioLuxemburgMontevideoChicagoBagdadPortOfSpainBoekarestLuxe
burgDakarHoustonAlmatyDubaiRomeBamakoBelgradoHamburgRomeDarEsSalaamSofiaDubaiColomboRabatAtheneDublinSydneyKobeBogotáPraagOuagadougou
AlgiersKingstonStPetersburgAmmanMilaanMexicoTeheranAbuDhabiFrankfurtAmMainBelgradoTorontoAddisAbebaAnkaraSarajevoPortOfSpainAiresStockholmAmste
amAbebaTripoliLaPazKairoManaguaBagdadLosAngelesKievAnkaraColomboWarschauRomeBernKingstonLissabonBoedapestBoedapestNewYorkMaputoColomboNe
YorkRiyadBamakoTelAvivKingstonMontevideoLaPazPraagDubaiWenenCotonouBerlijnLaPazDüsseldorfKampalaTeheranSeoelMontevideoBrasiliaPretoriaAnkaraBom
SofiaTorontoRomeZagrebWashingtonAmmanAtheneLaPazMoskouAlgiersAbidjanParamariboMaputoManillaKinshasaBarcelonaCaracasManaguaBarcelonaLusakaA
ntwerpenSaoPauloBagdadLaPazParijsTorontoBrusselBerlijnPekingMontevideoAbuDhabiTelAvivLondenIstanboelAlmatyBangkokHelsinkiSanJoséParamariboAnkaraSao
uloPretoriaBangkokMilaanBamakoHoustonHarareBrasiliaKairoSarajevoBratislavaWindhoekZagrebBrusselRiyadMoskouAlmatyMaputoKarachiVancouverSantiago
ChileTunisManaguaTeheranCotonouTokioTunisHelsinkiBoekarestHamburgKopenhagenStockholmWellingtonMelbourneKopenhagenRabatBerlijnAntwerpenSanJosé
meLuxemburgSofiaHoustonRiyadDüsseldorfAmmanAccraPraagKarachiKairoSarajevoAlgiersAnkaraLondenBamakoJakartaParamariboOttawaMontrealAlgiersMusca
WindhoekRiyadLuandaMadridVaticaanstadWarschauBrasiliaVancouverAntwerpenDakarDarEsSalaamDubaiTripoliMaputoDublinBrusselSanJoséTelAvivMilaanBoeda
stLusakaFrankfurtAmMainMelbourneMünchenAtheneDüsseldorfKampalaCanberraBamakolIslamabadSofiaLissabonBangkokRomeChicagoAlgiersRiyadhYaoundéRiy
thMuscatKampalaParijsMadridBelgradoSarajevoPraagKaapstadMelbourneLaPazTunisMoskouLosAngelesNewDelhiAddisAbebaAntwerpenBrusselWashingt
LusakaWenenHongKongBogotáLuandaRabatTokioWellingtonTokioMoskouAlmatyMilaanHamburgTelAvivMontevideoMaputoAlgiersMilaanMontevideoVancouverA
araBarcelonaPraagColomboWarschauMadridPretoriaBonnAthenelIstanboelWashingtonWellingtonKhartoemBonnLusakaDublinShanghaiWenenJakartaStockholmSa
osnéManaguaNewYorkKhartoemAddisAbebaBagdadBrasiliaBelgradoMuscatLuandaSantiagoDeChileLusakaBomayRabatBomayOttawaBratislavaBagdadHavannaHa
nnaBerlijnHongKongMilaanCanberraHamburgNairobiPraagIslamabadAbuDhabiQuitoTripoliWashingtonDubaiRomeJakartaLimaLondenStockholmMoskouNewYorkAddisA
ldisAbebaNewYorkSingaporeSeoelHongKongFrankfurtAmMainKarachiBratislavaLosAngelesBoekarestAtheneSingaporeAnkaraBratislavaTunisLuxemburgZagrebMont
alSofiaSydneySantiagoDeChileLondenDüsseldorfAtheneNewYorkBrusselJakartaKarachiLuxemburgNairobiDarEsSalaamAntwerpenAddisAbebaRabatSantiagoDeChile
nburgKobeYaoundéAddisAbebaMadridBangkokDüsseldorfTelAvivParijsSeoelParamariboCotonouLaPazHelsinkiPortOfSpainParijsKievBarcelonaAccraZagrebRiyadLo
sAngelesMoscatDarEsSalaamOsloLuandaNewYorkKhartoemBoedapestAbuDhabiHamburgSaoPauloMexicoManillaBangkokMünchenBuenosAiresSarajevoAnkaraStPet
sburgShanghaiBagdadJakartaKoealaLoempoeerTunisOsloBratislavaMontrealDhakaKigaliTelAvivIstanboelHongKongChicagolIslamabadKingstonDamascusTunisBogot
KopenhagenWenenCaracasBernKoealaLoempoeerTokioDublinAlmatyNewDelhiAtheneRiyadPortOfSpainBonnShanghaiRiyadKhartoemZagrebSofiaLagosKobeDublinQ
oLondenPretoriaAlmatyKarachiAnkaraTokioHavannaBonnBerlijnBuenosAiresLagosShanghaiKopenhagenBagdadHongKongAlmatyMuscatAbuDhabiWenenSanJosé
oeweitWenenKievParijsBuenosAiresMadridKoeweitHarareParijsMoskouPretoriaTripoliMadridDamascusPraagKobeKoealaLoempoeerKaapstadLuandaKievLusakaDarE
sSalaamMelbourneZagrebParijsHoustonWindhoekParamariboBamakoBonnCotonouOttawaJakartaMuscatColomboManillaOsloNairobiDubaiSaoPauloPretoriaMapu
tAmmanBagdadNewDelhiLimaLaPazQuitoBogotáBamakoHamburgAlgiersLuandaKingstonRiyadMoskouLagosManaguaBuenosAiresManillaLimaMelbourneMexicoColo
mboCanberraAbuDhabiMelbourneWenenDarEsSalaamBrasiliaKoeweitParijsJakartaIstanboelTeheranKhartoemAbujaParijsStockholmTorontoNewDelhiQuitoSeoelBangk

Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk | Mission Sustainable - Walk our Talk

Deze nota is een uitgave van:

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

September 2023